

Het handelen van een docent vakbekwaam bewegingsonderwijs wordt niet onderbouwd vanuit een onderwijsvisie op bewegen.

Aanleiding.

Binnen de opleiding vakbekwaam bewegingsonderwijs (VBO) van Fontys Sporthogeschool wordt nu reeds 12 jaar de opleiding VBO aangeboden. Zowel binnen de PABO (blok 1) als post-HBO (Blok 1,2, en 3). Een verantwoordingsdocument is nooit geschreven. Wel is daartoe een aanzet gegeven in een drietal bijeenkomsten rondom het thema motorisch leren. Er werd na overleg en enkele werkvormen een voorzet gedaan tot een visie. En wel als volgt geformuleerd: *“Ieder kind op eigen niveau en samen met plezier bewegen.”*

Collega docenten en leidinggevende hebben gezamenlijk gesproken over wat de uitgangspunten zouden moeten zijn binnen de richtlijnen zoals geformuleerd door het LOBO¹. Deze dienen echter meer als richting en zijn door opleidingsinstituten binnen grenzen interpreteerbaar. Fontys heeft bijvoorbeeld besloten om een theorietoets af te nemen na blok 2 en stagebezoeken te laten plaatsvinden terwijl andere instituten geen theorie toets afnemen maar opdrachten laten maken en de stagebeoordeling aan de stage mentor overlaten.

De behoefte bestaat om een gezamenlijke visie op opleiden te formuleren, zoals bleek op de laatste teamvergadering. De eerste, hierboven geschreven formulering kan als uitgangspunt dienen, waarbij ik de volgende opmerkingen wil plaatsen. In de visie wordt niets gezegd over ‘meer dan’ bewegen, daar kom ik later op terug. Tevens wordt er enkel gesproken over op eigen niveau bewegen. Gaat het dus enkel om het verbeteren van bewegen en is plezier daarbij de belangrijkste factor?

Studenten binnen VBO zijn vaak extrinsiek gemotiveerd. Zonder diploma VBO zijn ze niet volledig bevoegd en vinden moeilijker een baan. Daarnaast zijn er veel werkgevers die een VBO diploma als voorwaarde stellen en geregeld vergoeden. En dan iemand aannemen onder voorewaarde dat die persoon de opleiding VBO gaat doen. Ook zijn er studenten die een vergoeding middels een lerarenbeurs ontvangen. Het docententeam ziet de motivatie graag

¹ Ensink, W et al (2018). *Leergang vakbekwaam bewegingsonderwijs via PABO herzien opleidingskader*, in opdracht van LOBO.

verschuiven van externe regulatie naar meer identificatie, integratie of liever nog een intrinsieke motivatie voor het vak bewegingsonderwijs²

Opleidingskader

Natuurlijk handelen docenten VBO professioneel, vakkundig en met een bepaald doel. Ze zijn daartoe allemaal minimaal opgeleid aan een academie voor lichamelijke opvoeding. Een visie op bewegen is in het dagelijks handelen echter niet waar te nemen. Het doel om studenten beter te laten lesgeven in bewegen en zelf beter te leren bewegen wordt nagestreefd vanuit een drietal pijlers: – theorie van en over lesgeven in bewegen, – onderlinge instructie, waarbij studenten lesgeven aan elkaar a.d.h.v. een bepaalde opdracht en – eigenvaardigheid, getracht wordt de eigen vaardigheid te verbeteren. Achterliggende doelen zoals bijvoorbeeld the human capital model³ dat aangeeft dat fysieke activiteit kan bijdragen aan verschillende vormen van kapitaal zoals fysiek, emotioneel, individueel, sociaal, intellectueel en financieel kapitaal zijn niet zichtbaar verweven in de lessen. Er is een les die ingaat op het thema gezonde school en daarbij wordt dan enigszins gerefereerd aan de gezondheidsclaims die bewegen maakt.⁴ Om een opleidingskader te schetsen is het van belang eerst te kijken naar een visie op mens en menselijkheid. Het opleiden van professionals past daar dan binnen, waarbij elke individu in zijn eigenheid wordt erkend. Een professional die als mens in een open relatie staat met zijn omgeving en daarbinnen kan functioneren op een professionele, open, kritische wijze naar zichzelf. Dit met het vermogen te reflecteren op het eigen (professionele) handelen. En eigen professionaliteit bijhoudt, verbetert middels scholing en intervisie. Handelen wordt daarbij geleid door dat wat goed is voor ieder kind als individu en als sociaal wezen in een school- en dorps-/stadgemeenschap. Daarbij respecterend de eigenheid van ieder kind en van elke collega. Verschillend duidend en respecterend. Verschillen interdimensioneel alsook intradimensionaal.

² Ryan, R. en Deci, L. (2000). *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions*, 54 –65

³ Bailey, R. et al (2013). Physical Activity: An Underestimated Investment in Human Capital. *Journal of Physical Activity and Health*, 289–302.

⁴ Reader vakbekwaam bewegingsonderwijs blok 2, interne uitgave Fontys.

Een professional die een eigen werkwijze ontwikkelt en deze verantwoordt richting ouders, collega's en ook de kinderen. Dit altijd in het licht van 'volwassen' worden en dus zelf beslissingen nemen, waarbij elk kind recht heeft op een ontwikkeling en ondersteuning in eigen, passend tempo en richting. En volwassenheid wordt gezien als zelfverantwoordelijke zelfbepaling⁵. Verantwoordelijkheid voor zichzelf, naaste(n) en te beïnvloeden omgeving. Waarbij elk individu zijn eigen weg kan kiezen, ondersteund door anderen. Theorie waar elke docent tijdens zijn lerarenopleiding mee te maken krijgt. Theorie echter die niet zichtbaar is tijdens de lessen of in de studiematerialen. Een (heldere) mens- en maatschappijvisie ontbreekt. Wat is de rol van bewegingsonderwijs binnen de school en de totale opvoeding? En hoe heeft deze invloed op de verschillende onderdelen van het curriculaire spinnenweb zoals deze door Van den Acker wordt geschetst.⁶

Meerdere perspectieven

Kijkend vanuit een bepaalde mens- en maatschappijvisie neemt lichamelijke een (belangrijke) rol in. Wordt het lichaam en dus ook trainen van het lichaam gezien als een instrument om te komen tot een fitter en vaardiger lichaam of als een geheel met geest en ziel en dus meer holistisch benaderd. Een vakvisie (onderwijsvisie) gebaseerd op een mensbeeld en beeld op opvoeding dient een uitgangspunt te zijn vanwaar uit uitgangspunten voor (bewegings)onderwijs worden geschreven.

Voortbouwend op de algemene doelstelling van het onderwijs in Nederland, welke zich richt op het bevorderen van persoonlijke ontplooiing en toerusting van leerlingen voor leven en werken in een multiculturele samenleving, dient het bewegingsonderwijs zich vanuit een pedagogische perspectief te richten op het verhogen van de meervoudige deelnamebekwaamheid van de leerlingen aan de sport- en bewegingscultuur/ -situaties, als onderdeel van een gezonde en actieve leefstijl (Brouwer et al., 2011). Oftewel, enkel verbeteren van bewegen of ook bewegen inzetten om intelligentie, socialisatie, intellectualisatie, emotionele en zelfs financiële doelen na te streven. Daar is voldoende onderzoek naar

⁵ Langeveld, M.J. (1946) *Beknopte Theoretische Pedagogiek*. Groningen. Wolters-Noordhoff.

⁶ Acker van den, J., Fasoglio, D. & Mulder, H. (2010). *A Curriculum Perspective on Plurilingual Education*. Enschede, stichting leerplanontwikkeling

gedaan, waarbij de uitkomst van fysieke activiteit zoveel meer is dan enkel fysiek (Bailey et al 2013). Aangetekend dient te worden dat het meeste onderzoek zich richtten op jongvolwassenen en volwassenen en VBO opleidt om les te geven aan kinderen in de basisschool leeftijd.

Ook is het goed denkbaar dat de visie die het docententeam VBO dient te ontwikkelen (deels) anders kan zijn dan die van een docententeam van een bepaalde school of schoolbestuur.

Momenteel is er 1 opdracht die binnen de leergang VBO gericht is op het ontwikkelen van een visie. Dat betreft de opdracht visiestuk, waarbij studenten een woordweb dienen te maken om hun (beginnende) visie op bewegingsonderwijs vorm te geven. Discussie of verantwoording van deze visie alsook toetsing aan omgeving ontbreekt echter. Een gemiste kans. Een visie krijgt juist 'body' als die wordt geleefd en verantwoord.

En nu dan?

Om het handelen van de docenten VBO vanuit een visie te laten plaatsvinden, dient deze visie eerst omschreven te worden. Elke docent heeft vast wel een bepaald beeld van waaruit hij of zij handelt. Een heldere visie vanuit Fontys ontbreekt echter, net als een visie die door de docenten wordt (uit)gedragen. Terugkijkend naar de omschreven visie, blijkt die niet de volledige (bewegende) mens en zijn modaliteiten te omvatten. Er wordt niet gesproken over de andere doelen die middels bewegen behaald kunnen worden, enkel beter, samen, met plezier bewegen. Wat is nog meer van belang? Hoe kijken we tegen bewegen en de rol van bewegen binnen onze maatschappij aan? Welke consequenties heeft dit voor onze lessen en onze begeleiding, ook op de stage locaties? Recente studies tonen het uitgebreide belang van bewegen aan, waarbij juist de low performers blijken te profiteren van (extra) bewegen. Hun hersenactiviteit wordt gestimuleerd. ⁷ De politiek gaat steeds meer inzien dat bewegen meer ingezet dient te worden en methodes zoals letterhinkelen⁸ en het actieve schoolplein⁹ vinden hun weg naar de basisscholen. Dat vraagt ook scholing en anders handelen van groepsleerkrachten.

⁷ <https://www.jmouders.nl/hoogleraar-neuropsychologie-erik-scherder-beweeg-dat-is-goed-voor-je-brein/>

⁸ <https://letterhinkelen.nl/>

⁹ <https://bewegwijjs.nl>

Handelen middels het geven van verantwoordelijkheid, maar ook sturend indien nodig en grens bewakend. Vrijheid binnen gebondenheid, waarbij sociale en fysiek veiligheid ten allen tijden gewaarborgd blijven en de lessen bewegingsonderwijs een plezier voor iedereen kunnen zijn of je nu vaardig of minder (fysiek) vaardig bent en waarbij er ook zeker aandacht is voor andere dan bewegingsdoelen. En hoe mooi zou het zijn als de studenten dan steeds meer intrinsiek gemotiveerd worden, waarbij zij, ook als ze niet de beste bewegers zijn, wel uitdragen dat bewegen voor ieder kind van enorm belang is.

Bronnen.

Acker van den, J., Fasoglio, D. & Mulder, H. (2010). *A Curriculum Perspective on Plurilingual Education*. Enschede, stichting leerplanontwikkeling

Bailey, R. et al (2013). *Physical Activity: An Underestimated Investment in Human Capital*. *Journal of Physical Activity and Health*, 289–302.

Brouwer, B. et al (2011). *Onderwijs in Bewegen: Basisthema's in bewegingsonderwijs en sport op school*. Houten. Bohn Stafleu van Loghum.

Ensink, W et al (2018). *Leergang vakbekwaam bewegingsonderwijs via PABO herzien opleidingskader*, in opdracht van LOBO.

Langeveld, M.J. (1946) *Beknopte Theoretische Pedagogiek*. Groningen. Wolters-Noordhoff.

Ryan, R. en Deci, L. (2000). *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions*, 54 –65.

Reader vakbekwaam bewegingsonderwijs blok 2, (2018), interne uitgave Fontys.

<https://www.jmouders.nl/hoogleraar-neuropsychologie-erik-scherder-beweeg-dat-is-goed-voor-je-brein/>

<https://snellezen.com/cognitieve-functies/>